

AUSCO

Programu ya Mwelekezo ya Kitamaduni nchini Australia

KITABU CHA SHUGHULI - Swahili

Australian Government
Department of Social Services

Inaletwa kwako na Shirika la Uhamiaji
la Kimataifa kwa niaba ya Idara ya
Huduma za Jamii nchini Australia

Jinsi ya kutumia kitabu cha shughuli

Habari hii imeandikwa katika njia ya rahisi kusoma. Tunatumia picha kuelezea baadhi ya mawazo.

Taarifa hii imetolewa na Shirika la Kimataifa la Uhamiaji (International Organization for Migration - IOM) kwa ajili Idara ya Huduma za Jamii ya Australia (Australian Department of Social Services - DSS).

Australian Government

Department of Social Services

Wewe unaweza kuuliza msaada wa kusoma kilicho ndani ya kabrasha hii. Rafiki, mwanachama wa familia au mtu msaidizi anaweza kukusaidia.

Orodha ya yaliyomo

	Kuanza	2
	Kitengo 1 Australia – maelezo ya jumla	6
	Kitengo 2 Kutulia nchini	13
	Kitengo 3 Makazi to Nyumba	17
	Kitengo 4 Afya	22
	Kitengo 5 Pesa	26
	Kitengo 6 Elimu	33
	Kitengo 7 Ajira	39
	Kitengo 8 Sheria	44
	Hadithi za Kutulia	48
	Rekodi ya Ustadi	51

Kuanza

Karibu katika utaratibu wa Programu ya Maelekezo ya Utamaduni nchini Australia (Australian Cultural Orientation Program - AUSCO).

Lengo la AUSCO ni:

- kutoa taarifa kwa ajili ya safari yako Australia

- kujibu maswali yako kuhusu Australia

Hebu tuanze kwa kutafuta nini unachotaka kukijua wewe.

Andika maswali yako katika jedwali iliyo chini ya kichwa 'Maswali'.

AUSCO itakupa wewe taarifa nyingi.

Wewe unaweza kusikia jibu moja ya maswali yako wakati AUSCO.

Inaweza kuwa vigumu kukumbuka yote.

Andika majibu yako katika jedwali chini ya kichwa 'Majibu'.

Maswali yako kuhusu Australia

[illegible]

Wakati AUSCO imemaliza:

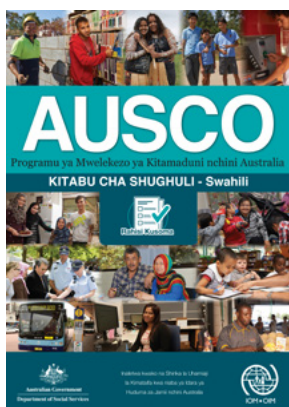
- angalia tena maswali yako

- hakikisha kuwa wewe unayo majibu yote unayohitaji wewe

Maswali mengine yatakuwa rahisi kujibu wakati wewe unapokuwa nchini Australia.

Wewe unapaswa kuchukua kabrasha yako ya AUSCO na wewe unapokwenda nchini Australia.

Kitengo 1 Australia – maelezo ya jumla

Australia ni nchi iliyo na:

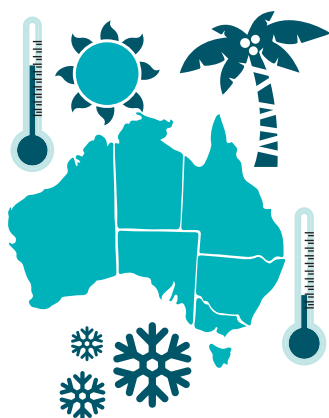
- fursa
- uzoefu upya

Ni nchi kubwa sana – nchi ya ukubwa wa 6 duniani.

Hii inafanya kila eneo la Australia tofauti.

Katika kaskazini hali ya hewa na mazingira ni kitropiki.

Katika kusini hali ya hewa na hali inaweza kuwa baridi kabisa.

Ingawa ni nchi kubwa, Australia haina na idadi kubwa ya watu – karibia watu milioni 23.

Watu wengi huishi katika miji iliyokaribia pwani.

Pia kuna miji na jiji zaidi inland – mbali na pwani.

Canberra ni mji mkuu wa Australia.

Unavyotulia katika maisha yako mapya katika Australia, utajifunza zaidi kuhusu sehemu tofauti za nchi.

Utakuwa zaidi nia ya jiji au mji unaishi katika.

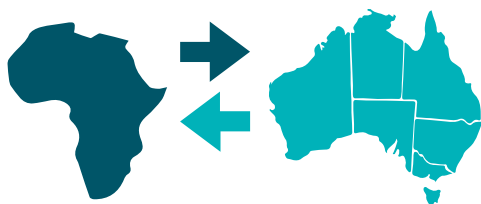

Shughuli

Kulinganisha Australia na nchi zingine

Tumia ramani kuonyesha ambapo wewe utatuliwa unapofika katika Australia.

Nchi yako nyumbani ni ukubwa gani kulinganisha na Australia?

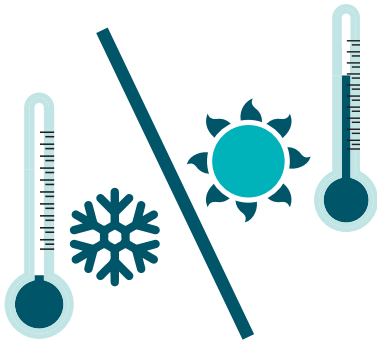
Je, unaweza kuchora kwenye ramani katika ukurasa unaofuata?

Je, nini ni sawa au tofauti kuhusu:

- mahali unayohamia kutoka unapoishi sasa, au ambako uliishi kabla?

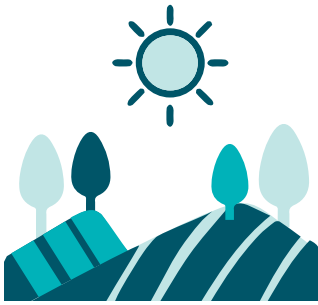
- hali ya hewa na hali?

- idadi ya watu – watu wanaoishi huko?

- viwanda – kazi watu wanafanya na kazi watu wanazo?

- mazingira?

Waaustralia hutokea sehemu zote za dunia.

Karibu nusu ya Waaustralia wote:

- walizaliwa nchi za kigeni
- wanao wazazi waliozaliwa nchi za kigeni

Wao wameleta desturi tofauti pamoja nao.

Kitengo 2 Kutulia nchini

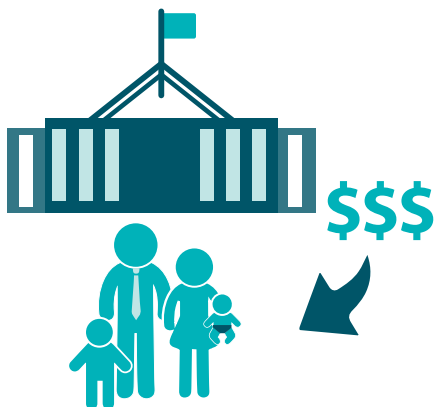

Kukaa kwa urahisi katika maisha nchini Australia unapaswa:

- kupata kazi
- kujifunza Kiingereza

Hii inaweza kuchukua muda.

Wewe unaweza kupata msaada kutoka serikali ya kukusaidia kuzoea maisha yako mapya.

Wewe unaweza kupata msaada ili kufikia huduma za Serikali kutoka yako:

- mfanyikazi wa kesi
- au mshauri

Shughuli

Kamilisha jedwali lifuatalo.

Andika ni usaidizi gani unafikiri utapata unapofika katika Australia.

Pia andika ulipopata taarifa kutoka wapi.

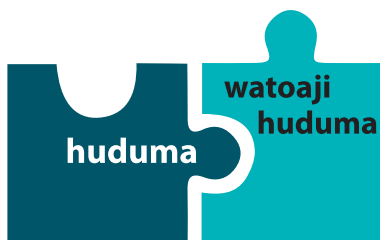

Mwishoni tutaangalia nyuma kile ulichoandika kuona kama unahitaji kubadili jambo lolote.

Nadhani nitapata msaada huu wakati mimi kufika katika Australia	Wapi nilipoipata taarifa hii	Je, nilikuwa sahihi?
Katika uwanja wa ndege		
Nyumba		
Pesa		
Elimu		
Utunzaji wa matibabu		
Bidhaa za nyumbani – samani		
Faida – malipo kutoka kwa Serikali		
Chakula		
Ajira – kazi na ajira		
Utunzaji wa watoto		

Shughuli

Je, unaweza kulinganisha huduma na mtoaji hiyo?

Kijitabu cha Huduma za Makazi kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Caseworker

Malipo kwa ajili ya:

- huduma ya utunzaji wa mtoto
- msaada wa kimaisha

Centrelink

Masomo kwa ajili ya
kujifunza Kiingereza

Medicare

Vitabu, magazeti na
gazeti la wiki katika
lugha tofauti ili kuiazima

**Adult Migrant
English Program
(AMEP)**

Mtu atakayekusaidia wewe:

- kutulia
- kutafuta na kutumia huduma

**Translating and
Interpreting Service
(TIS National)**

Husaidia kulipia bili
za matibabu

**Special Broadcasting
Service (SBS)**

Maelezo ya ukalimani ili
wewe uweze kuyasikia
katika lugha yako

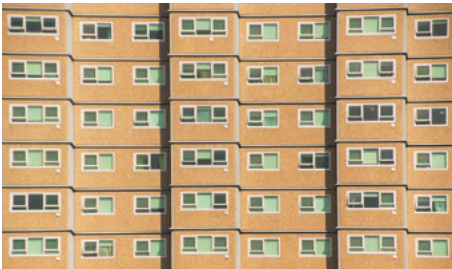
Public library

Habari kutoka Redio na
televisheni katika lugha nyingi

Kitengo 3 Makazi to Nyumba

Katika Australia kuna aina nyingi tofauti za nyumba unaweza kuishi kuwemo.

Makazi katika miji ni tofauti na:

- malisho

- miji ya mkoa

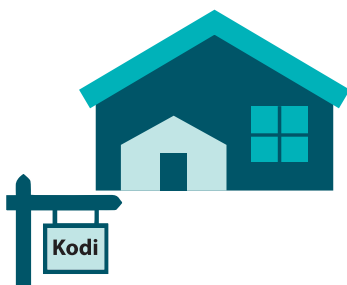

Nyumba ni tofauti pengine ndio wewe ni kutumiwa.

\$\$\$\$\$

Katika Australia ni gharama nyingi ya kukodi au kununua nyumba.

Unapofika kwanza unahitaji kukodi nyumbani.

Shughuli

Linganisha pale unapoishi sasa na wapi inapoweza kuishi katika Australia.

1	2	3

Jaza katika safu ya tatu wakati unaweza kuwashili Australia.

Sasa	Sasa	Katika miezi 2
Kiasi gani unalipa kuishi pale unapoishi sasa?	Kiasi gani unafikiri utahitaji kulipa wakati utakapoishi katika Australia?	Unalipa pesa ngapi?
Vyumba vingapi unavyo pale unapoishi sasa?	Vyumba vingi jinsi unafikiri utakuwa wakati utakapoishi katika Australia?	Unazo vyumba vingapi?
Una vifaa vipi pale unapoishi sasa?	Unafikiri utakuwa na vifaa gani utakapoishi nchini Australia?	Unazo vifaa gani?
Nyumba yako Australia itakuwa bora, sawa au mbaya zaidi ya unapoishi sasa? Kwa njia gani?		Je, nyumba yako nchini Australia ni bora kuliko kile inatarajiwa?

Shughuli

Kuna baadhi ya maneno muhimu unahitaji kujifunza.

Hayo yatakusaidia wakati unahitaji kukodi nyumbani.

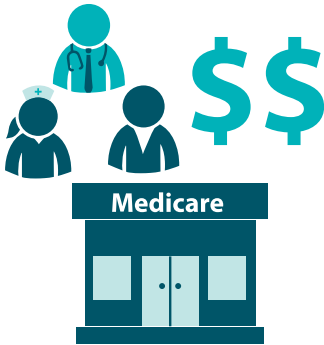
Tafsiri maneno haya katika lugha yako hivyo una orodha muhimu kuangalia unapofika katika Australia.

Kijitabu cha nyumba inaweza kukusaidia na shughuli hii.

Kiingereza	Lugha yako
Lease	
Landlord	
Tenant	
Real estate agent	
Bond	
Utilities	
Condition report	
Inspection	
Accommodation	
Rent	

Kitengo 4 Afya

Australia ina mfumo mzuri wa afya kuitwa Medicare.

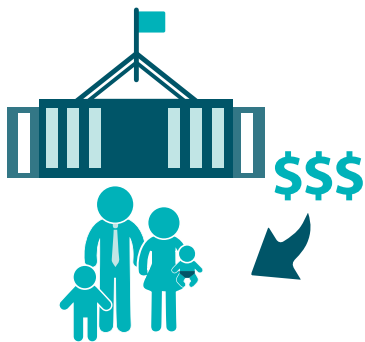

Inaweza kuwa tofauti ni unaozoea kutumika.

Medicare inaweza kutoa huduma ya afya ambayo ni:

- bure

- kulipiwa kwa sehemu na serikali

Bado unahitaji kulipa kwa baadhi ya huduma, kama vile:

- madaktari wa meno

- miwani ya macho

Unaweza kuona daktari kwa ajili ya matibabu mengi yako.

Katika Australia, madaktari pia huitwa Madaktari wa Jumla au GPs (General Practitioners - GPs).

Ikiwa tatizo lako la matibabu linahitaji uangalifu maalum, daktari wako anaweza kukutumia kwa mtaalamu.

Katika ukurasa unaofuatilia kunayo Chati Tiriri ambayo hukuonyesha ni nini kinaweza kutokea wakati unapotembelea daktari wako.

Fuata hatua.

Jaribu na kuangalia jinsi ni tofauti ya uzoefu wako mwenyewe wa kutembelea daktari.

Hatua yako ya kwanza ni kutembelea daktari wako wakati wewe:

- kujisikia mgonjwa
- kuwa na tatizo la kiafya

1. Umpigie simu daktari wako ili kufanya kupanga miadi – siku na muda wa kumwona.

2. Daktari anaweza kusaidia:

- kurekebisha tatizo lako
- kujibu swali lako au wasiwasi
- anaweza kukuandikia wewe agizo la daktari kwa baadhi ya dawa

3. Chukua agizo la dawa kwenye maduka ya dawa.

Huenda unahitajika kusubiri wakati mfamasia anapata dawa yako tayari.

Inaweza kuchukua hadi dakika 15.

4. Maelekezo kwa ajili ya kuchukua dawa yako itachapishwa juu ya:

- sanduku
- chupa

5. Kama daktari anataka kujua zaidi kuhusu tatizo lako la afya, atakuuliza kufanyika kupata baadhi vipimo.

Atakuwa:

- ataandika rufaa kwa ajili ya kupata vipimo katika kliniki

6. Chukua rufaa yako kwenye kliniki na kufanyika kupata vipimo.

Kliniki ya itatuma matokeo kutoka vipimo vyako kwa daktari.

7. Wewe unaweza kuhitaji kuona daktari wako tena.

Inategemea matokeo ya vipimo vyako.

8. Ikiwa daktari hawezi kurekebisha tatizo lako matibabu, anaweza kukuelekeza kwa daktari mtaalamu.

Atakupa barua ya rufaa.

9. Pigia simu mtaalamu na kufanya miadi.

Beba barua yako ya rufaa na wewe.

Shughuli

Andika maneno haya makuu ya afya katika lugha yako.

Vijitabua vya Afya na Kukaa Salama vinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Kiingereza	Lugha yako
doctor	
the health care system	
specialist	
chemist	
prescription	
hospital	
emergency	
dentist	
appointment	
medicine	

Kitengo 5 Pesa

Wakati wewe unapowasili kwanza nchini Australia utahitaji:

- kufungua akaunti ya benki

- kujisajilisha na Centrelink kwa ajili ya malipo ya msaada

Kisha unaweza kujifunza kuhusu:

- fedha – pesa kutumika katika Australia – dola na senti

- bajeti – kusimamia fedha yako

Shughuli

Jifunze maneno machache ya Kiingereza kuhusu:

- benki

- fedha kutumika katika Australia

Andika neno la Kiingereza kwa maneno haya ya kawaida ya benki.

Kijitabu cha fedha kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

	Kiingereza
Akaunti hii inalinda fedha yako kutoka kuwa: • kuibiwa • kupotea	
Neno au nambari ya siri kwa kutumia kadi yako ya benki katika: • Moja kwa moja mashine za kutolea pesa (Automatic Teller Machines - ATMs) • EFTPOS Ni muhimu kuweka neno la siri hili salama kutoka kwa wageni.	
Kadi ambayo inakuruhusu kulipia bidhaa na huduma na mkopo wa pesa.	
Mashine ambayo inaruhusu kuchukua fedha kutoka akaunti yako ya benki. Unahitaji kutumia yako Nambari ya Utambulisho wa Kibinafsi (Personal Identification Number - PIN).	
Inakuwezesha kulipia bidhaa katika maduka mengi na fedha unaza katika akaunti yako ya benki. Unaweza kutumia kadi yako ya benki badala ya fedha.	

Sarafu ya Australia

Picha ya nani ipo juu kwenye uso wa noti ya \$5 katika sarafu ya Australia?

Taja mnyama aliye kwenye uso wa peni ya \$1 kwenye sarafu ya Australia?

Mfanyikazi wa kesi au mshauri yako itakusaidia kukaa maisha nchini Australia.

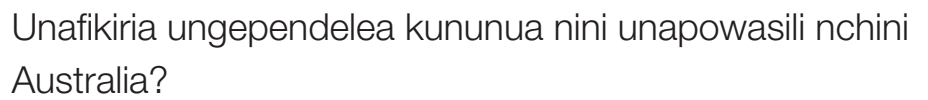
Unahitaji kupanga jinsi ya kutunza pesa zako.

Gharama za maisha nchini Australia unaweza kuwa juu.

- kufikia mahitaji yako
- kufikia malengo yako

[illegible]

Shughuli

Mpangilio wa matumizi ya pesa zako

Hii ni njia mojawapo ya kufikiria kuhusu mpangilio wa matumizi ya pesa zako.

Orodhesha vitu kadhaa na uzitie kwenye sehemu tofauti.

Inaweza kuwa tofauti katika miezi 2.

Jaribu tena mara moja ulipotuliza katika nyumba yako mpya.

Sasa	Katika miezi 2
Gharama za kudumu – mambo unayahitaji kulipia. Lazima yalipwe ili si kusababisha matatizo kwa ajili ya familia yako.	
Gharama rahisi – mambo unayoweza kufanya maamuzi kuhusu kulipia. Unahitaji bidhaa au huduma lakini unaweza kuamua kiasi gani: • kununua • kuitumia huduma hii	
Ziada – mambo ambayo una huru jumla kuhusu kulipia. Huenda ungependa kuwa nao lakini wewe huhitaji kununua yao.	

Kitengo 6 Elimu

Wakati wewe unapopanga mipango ya kuhamia Australia unaweza kufikiri kuhusu:

- aina ya maisha utaishi

- aina ya kazi unaweza kupata

- jinsi familia yako itakaa katika jamii mpya

Jinsi ya kukaa vizuri inategemea jinsi unavyojitahidi kujaribu:

- kujifunza Kiingereza

- kufuata fursa ya kujifunza mambo mapya

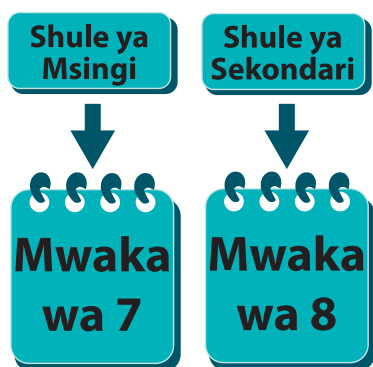
Shughuli

Kijitabu cha Elimu ya Shule kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Shule nchini Australia

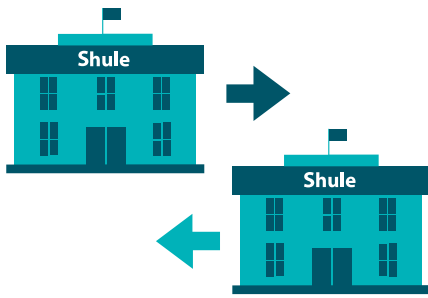
Kiwango	Umri (karibia.)	Daraja
Shule ya chekechea	3–5	
Shule ya awali	5–6	
Shule ya Msingi	6–12	1–6
School ya Upili /shule ya sekondari	12–18	7–12

Katika majimbo mengine shule za msingi hufikia kikomo katika Mwaka wa 7 na Shule ya Upili huanza kutoka Mwaka wa 8.

Uliza Mfanyikazi wa kesi au mshauri wako kuhusu maelezo zaidi.

Andika njia shule katika Australia ni sawa au tofauti kutoka:

- mahali unapoishi sasa
- mahali ambapo uliishi kabla ya sasa

Elimu ya bure ya Serikali kwa watoto.

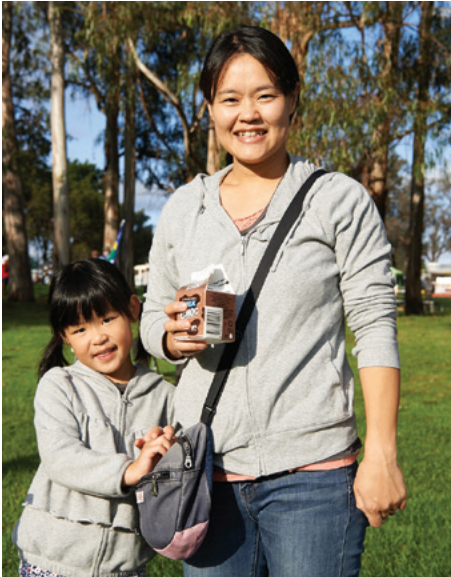
Shule kwa watoto wa umri wa miaka 4.

Ni sheria kuwa watoto kati ya umri wa miaka kati ya 5 na 17 lazima waenda shule.

Wasichana na wavulana wanaenda shule pamoja.

Wazazi wanashiriki katika:

- matukio ya shule
- elimu ya mtoto wao

Katika Australia kuna uhusiano wa karibu kati ya:

- elimu
- nafasi ya ajira – kazi na ajira

Wakati kupata tayari kuishi nchini Australia, unahitaji mipango ili kukidhi mahitaji yako ya elimu.

Shughuli

Mipango kwa ajili ya kujifunza na kufanya kazi katika siku zijazo

Kijitabu cha Elimu ya Watu Wazima kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Weka alama ya tiki katika safuwima ambayo inaonyesha umuhimu gani huduma hizi ni kwa wewe.

Huduma	Muhimu sana	Muhimu kidogo	Si muhimu sana
Programu ya Kujifunza Kiingereza kwa Wahamiaji Watu Wazima (Adult Migrant English Program - AMEP)			
Kukamilisha cheti cha shule ya sekondari katika chuo cha Ufundi na Elimu ya Ziada (Technical and Further Education - TAFE)			
Kumaliza kosi ya biashara au ustadi katika TAFE			
Kujiandikisha katika kosi ya chuo kikuu			
Kujiandikisha katika kosi ya uzamili katika chuo kikuu			
Kuhudhuhuria kozi ya elimu ya jamaa			

Mfanyakazi wako wa kesi au mshauri yako atasaidia wewe kupata na kutumia huduma za elimu ya watu wazima.

- Mipango gani unaweza kufanya kusaidia?
- Nyaraka gani unahitaji kuchukua na wewe?

Je, unayo maswali gani kuhusu elimu ambayo unataka kupata majibu kwa wakati ya kuwasili nchini Australia?

Kitengo 7 Ajira

Katika Australia watu wengi wanajaribu kupata kazi moja hiyo.

Kazi wanapewa watu ambao wana:

- ujuzi wa kufaa
- sifa za kufaa

Uzuri gani wewe huzungumza Kiingereza unaweza kuwa muhimu sana.

Watu wengi wanaofanya kazi wenye ujuzi wanapata kazi wasiokuwa na ujuzi hadi wao:

- kujifunza Kiingereza
- kupata sifa zao kutambuliwa au kuboreshwa

Kumbuka:

- inachukua muda
- kunazo huduma za serikali zinazowasaidia watu
  - kujifunza Kiingereza
  - kupata kazi au mafunzo

Shughuli

Kijitabu cha Ajira kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Soma maelezo na utie alama ikiwa ni kweli au sio kweli.

Taarifa	Kweli	Sio kweli
1. jobactive yaweza kunisaidia kupata kazi	Kweli	Sio kweli
2. Nitapokea usaidizi wa mapato wakati ninapowasili nchini Australia	Kweli	Sio kweli
3. Mfanyikazi wa kesi yangu lazima anipatie kazi	Kweli	Sio kweli
4. Ustadi wa Kiingereza ni muhimu kwa kupata kazi	Kweli	Sio kweli
5. Watu wanaojitoa kwa hiari kwa kazi hulipwa	Kweli	Sio kweli
6. Wewe huitajikia kulipa ushuru nchini Australia	Kweli	Sio kweli
7. Wanaume na wanawake hutendewa sawa kazini	Kweli	Sio kweli
8. Mara tu unapopata kazi wewe lazima ufahamishe Centrelink	Kweli	Sio kweli
9. Kufika kazini kwa wakati sawa ni muhimu	Kweli	Sio kweli
10. Watoto barubaru wanaweza kufanya kazi badala ya kuhudhuria shule	Kweli	Sio kweli

Shughuli

Jifunze maneno kadhaa ya Kiingereza

Haya ni maneno unapaswa kujifunza ili kukusaidia kuelewa nini unahitaji kujua kuhusu ajira katika Australia.

Tafsiri maneno haya katika lugha yako hivyo una orodha manufaa unapofika katika Australia.

Kiingereza	Lugha yako
Tax File Number	
Bank account	
Work experience	
Interview	
Reference	
Qualifications	
Volunteer	

Shughuli

Kupangia kwa kupata kazi nchini Australia

Ungelipendelea kupata kazi ya aina gani nchini Australia?

Mpango

Fanya mpango jinsi unavyoweza kupata kazi hii.

Weka tiki ya Ndiyo au Hapana katika jedwali ilipo hapa chini.

Ninazo hizi?	Ndio	La
Ustadi wa lugha ya Kiingereza		
Sifa itokanayo na mafunzo kwa kazi ya aina hii		
Uzoefu au ujuzi kufanya aina hii ya kazi		
Kumbukumbu		
Muhtasiri		
Ustadi wa mahojiano		
Uwezo wa kukubali changamoto na vipingamizi.		
Taarifa juu ya jinsi ya kupata kazi hii		

Andika kumbukumbu yoyote kuhusu nini unataka kujua zaidi wakati wewe ni katika Australia.

Kitengo 8 Sheria

Imani yako na utamaduni huathiri njia ya kuona na kuingiliana na ulimwengu.

Wakati unavyokaa katika Australia, wewe uta kabiliwa na njia tofauti za kuishi na kuamini.

Hii inaweza kuwa changamoto, hasa kama maadili na imani ni tofauti na yako yenyewe.

Ni muhimu kukumbuka kwamba Australia ina mfumo kidunia ya kisheria – mfumo wa kisheria ambayo haijaunganishwa kwenye dini.

Inamaanisha Australia ni jamii salama ambapo watu:

- wanatendewa kwa usawa
- wanawajibika kwa matendo yao na tabia

Shughuli

Sheria nchini Australia inaweza kuwa tofauti na zile katika:

- nchi yako
- nchi nyingine ulipoishi

Tia alama kwenye chati kwenye ukurasa unaofuata ili kuonyesha kama sheria ya Australia ni sawa au tofauti.

Weka alama kwa zile ambazo ni changamoto kwako kwa:

- utamaduni
- imani

Kijitabu cha Sheria ya Australia kinaweza kukusaidia na shughuli hii.

Sheria kuhusu:	Sawa	Tofauti	Pingamizi kwa mila na desturi zangu
• kutoa fedha kwa viongozi wa serikali			
• kazi ambazo Polisi wanazo			
• sheria za kidunia, sio sheria za kidini			
• vurugu za nyumbani na familia			
• vurugu kama aina ya adhabu			
• kubeba visu au silaha nyingine katika maeneo ya umma			
• ndoa			
• umri wa idhini			
• pombe na sigara			
• madawa ya kulevya			
• haki sawa kwa wanawake			
• kuendesha gari			

Andika chini kitu chochote ungependa kujua zaidi kuhusu wakati unapowasili nchini Australia.

Kwa mfano:

- namba ya simu kupiga katika dharura

- kituo cha polisi cha karibu

- taarifa kuhusu sheria

- taarifa kuhusu kuendesha gari

- taarifa kuhusu jinsi ya kuwarudi watoto wako kwa sheria Australia

Hadithi za kutulia

Wakimbizi wametulia katika Australia tangu Vita vya Dunia 2.

Wamekuwa sehemu muhimu ya ifuatayo ya Australia:

- jamii

- utamaduni

- uchumi

Kila mkimbizi ana hadithi ya kuambia kuhusu safari yake.

Shughuli

Soma hadithi zilizotolewa kwako na mkufunzi wako wa AUSCO.

Zungumzia kuhusu safari katika hadithi na darasa lako.

Mtu wa hadithi alipata changamoto gani?

Mtu katika hadithi alifanya nini ilikupitia changamoto zake?

Njia gani mtu katika hadithi ni kama wewe?

Andika chini kile unafikiri hadithi yako ya kutulia itakuwaje.

Rekodi ya Ustadi

Rekodi hii ya ufikiwaji husika ni njia ya kufuatilia nini unachojifunza.

Itakusaidia kuona:

- ulichojifunza tayari

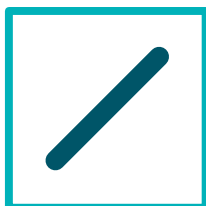
- nini bado unahitaji kujifunza

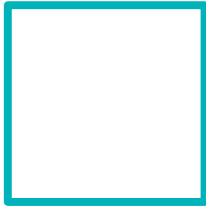
Unahitaji kufikiri kuhusu jinsi unavyohisi ujasiri wakati unasoma kila matokeo ya kujifunza.

Ikiwa unajihisi na matumaini sana tia alama ya kwenye sanduku yenye alama ya – x.

Kama unahisi unaweza kujua kidogo lakini bado una haja ya kujifunza zaidi, kuweka kufyeka kwenye kisanduku.

Kama unadhani hujui chochote kuhusu matokeo ya kujifunza, acha kisanduku wazi.

Hatutarajii wewe kuweka msalaba katika kila sanduku.

AUSCO ni programu ya utangulizi.

Wewe utaweza kufikia matokeo mengi wakati una:

- uzoefu wa maisha katika Australia

- umehusika katika programu zaidi ya mwelekeo

Maelezo ya jumla ya Australia

Je?	
• kujua Kiingereza ni lugha ya taifa ya Australia	
• kujua Australia ni bara kubwa na tofauti ya hali ya hewa na hali katika sehemu mbalimbali	
• kuelewa kwamba jamii ya Australia ina tamaduni nyingi	
• kuelewa kwamba wengi wa watu wanaoishi katika Australia ni wahamiaji	
• kuelewa kwa nini serikali ya Australia ni kidemokrasia – kila mtu anaweza kuchangia katika jinsi nchi inavyoendesha	
• kujua Watu wa asili na wa visiwani vy Torres Strait wamekuwa wakiishi katika Australia kwa karibu miaka 50,000	

Je, unaweza?	
• uliza maswali kuhusu maisha nchini Australia	
• taja majina ya ifuatayo ya Australia ○ majimbo ○ wilaya ○ miji mikuu	
• zungumza kuhusu nyakati katika historia ya Australia wakati vikundi vikubwa vya wahamiaji vilapowasili	

Je, unaweza?	
• eleza baadhi ya njia tofauti watu nchini Australia wanaweza kutendea	
• eleza ○ haki unazo na mambo unahitaji kufanya kama sehemu ya demokrasia ya Australia ○ jinsi uchaguzi unavyotenda nchini Australia	
• taja majina ya vyama vikuu vya siasa vya Australia	
• taja majina ya sikukuu muhimu ya umma nchini Australia na kueleza kwa nini watu wanasherekea siku hizi	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• maliza mtihani wa uraia	
• jiandikishe kupiga kura	
• pata taarifa kuhusu vyama vya siasa pamoja na malengo yao ni nini	

Huduma za kutulia

Je?	
kuelewa inaweza kuchukua muda wa kukaa katika nchi mpya	
kuelewa kwamba kutakuwa na changamoto wakati wewe unapofikia kwanza	
kujua umuhimu wa kuomba msaada wakati unapohitaji msaada	
kujua kuhusu huduma za serikali na jamii unaweza kutumia ili kukusaidia kukaa	
kuelewa kuwa wewe utakuwa na mfanyakazi wa kesi ili kukusaidia	
kujua kuhusu mambo muhimu lazima kufanya wakati unapowasili nchini Australia	

Je, unaweza?	
eleza mambo muhimu lazima kufanya wakati unapowasili nchini Australia	
- eleza kazi inayofanywa na - mfanyakazi wa kesi - au mshauri	

Je, unaweza?	
• kupata huduma za serikali na jamii unaweza kutumia ili kukusaidia kukaa	
• kupata huduma katika jamii yako ambazo unaweza kutumia kama vile ○ vilabu vya michezo ○ vikundi vya jamii	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• tumia huduma za kutafsiri na kufasiri	
• andika taarifa yako ya msingi kwenye fomu ambazo wewe unahitajika kujaza	
• tumia usafiri wa umma	
• fungua akaunti ya benki	
• jisajili na Centrelink	
• jisajili na Medicare	
• jiandikishe katika programu ya Kiingereza	

Je?	
• kujua kuna aina nyingi tofauti za nyumba	
• kujua lazima walipe kodi kuishi katika nyumba inayomilikiwa na mtu mwingine	
• kujua gharama ya kukodi nyumba inaweza kuwa tofauti katika Australia	
• kujua ni kiasi gani unaweza kumudu kulipa	
• kujua unahitaji kutunza nyumbani ya kodi	
• kujua nafasi ya kwanza kuishi wakati unapowasili nchini Australia inaweza tu kuwa nyumba yako kwa muda mfupi	
• kuelewa watu wa peke yao wanaweza kuhitaji kushiriki nyumbani	

Je, unaweza?	
• kutumia maneno muhimu kuhusu kutafuta na kukodi nyumba	
• taja majina ya huduma unazohitaji: ○ kupanga kuunganishwa ○ kulipa bili kwa	
• taja jina ambapo unaweza kupata msaada kupata mahali pa kuishi	
• eleza ○ haki unazo kama mpangaji ○ mambo unahitaji ya kutunza nyumbani ya kodi	
• eleza ○ haki za mwenye nyumba anazo ○ mambo mwenye nyumba anahitaji kutunza kwa nyumbani ya kodi	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• kupata nyumba ambayo unaweza kuishi ndani hiyo inaweza kuwa sahihi kwa wewe	
• kujaza fomu za muhimu ili unaweza kukodisha nyumba	
• kupata huduma za kuunganishwa nyumbani ya kodi	

Je?	
• elewa kuna vipimo vya kiafya ambavyo lazima wewe uwe navyo ○ kabla kuwasili nchini Australia ○ baada kuwasili nchini Australia	
• elewa kuwa ni bora kwa watoto wako kama wakipata chanjo	
• kujua kwamba baadhi ya shule ina haja ya kuona kumbukumbu ya chanjo cha mtoto wako	
• elewa kuwa Medicare inaweza kukusaidia kulipia huduma za afya	
• elewa kuwa huduma nyote za afya sibure, kwa mfano ○ utunzaji wa meno ○ optometry – utunzaji wa macho	
• elewa kuwa afya ya akili ni sehemu ya afya yako na kuna huduma bure za ushauri unazoweza kutumia kwa ajili ya msaada	
• kujua kuleta nyaraka zako za matibabu kwa Australia na wewe	

Je, unaweza?	
• eleza unaweza kwenda wapi kupata vipimo vya afya unapofika katika Australia	
• eleza utabibu Medicare inaweza kukusaidia kulipia	

Je, unaweza?	
• kuzungumzia ○ tofauti kati ya huduma za afya za umma na binafsi ○ jinsi ya bima binafsi ya afya inaweza kukusaidia	
• eleza ○ nini tofauti ya huduma ya afya hufanya ○ jinsi unaweza kuzipata na kuzitumia	
• zungumzia kwa nini ni muhimu kufanya mambo ambayo kushika afya, kama vile chanjo	
• taja jina la huduma za afya ya akili na ushauri unaweza kutumia karibu ambapo utaishi	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• pata vipimo vyote vya kiafya unavyohitaji unapowasili nchini Australia	
• jisajili na Medicare	
• fanya unayohitaji kufanya hivyo wewe na familia yako wanaweza kuwa na afya	
• pigia simu huduma za dharura iwapo unazihitaji	
• pata na utumie huduma za afya unazohitaji	
• zungumza na watu wengine kuhusu mahitaji yako ya afya ○ juu yako mwenyewe ○ kutumia mkalimani	

Je?	
• elewa AMEP husaidia na nini	
• kujua kwa nini akizungumza Kiingereza ni muhimu kama unataka ○ kujifunza ○ kutafuta kazi	
• kujua mfumo wa elimu ina sehemu mbili ○ binafsi ○ umma – serikali	
• kujua tofauti kati ya elimu ya umma na elimu binafsi	
• kuelewa kwamba elimu ni ya bure katika shule za serikali	
• kufahamu nini unahitaji kufanya kwa suala la elimu ya mtoto wako	
• kuelewa kuna njia unaweza kuendelea kusoma wakati wewe ni mtu mzima	
• unajua unaweza kutafsiriwa sifa yako katika Kiingereza kwa bure	

Je, unaweza?	
• kutumia maneno muhimu kuhusu shule, elimu na kujifunza	
• kulinganisha kile elimu yako ilikuwajena elimu katika Australia inakuwaje	

Je, unaweza?	
• kuchagua kuhusu elimu kwa watoto wako	
• kujadiliana kuhusu njia ambazo unaweza kuendelea kusoma wakati wewe ni mtu mzima	
• kutaja majina ya huduma ambayo zinaweza kusaidia watu ambao wanataka kujifunza	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• kutumia mkalimani ili kukusaidia wakati unakutana na mwalimu wa mtoto wako	
• kupata, kuchagua na kujiandikisha katika kozi ambayo itakusaidia kuendeleza ujuzi wako	
• kujiandikisha watoto wako katika shule karibu na nyumbani yako na kukamilisha nyaraka zozote shule anahitaji kutoka kwako	
• kuelewa kwamba kama mtoto wako hayupo shuleni, shule inahitaji utumie maelezo ya maandishi kuwaambia kwa nini	
• kujua likizo ya shule ni lini na kutafuta njia ya kuwatunza watoto wako wakati hakuna shule	

Je?	
• kuelewa kwamba watu wote ni sawa chini ya sheria ya Australia	
• kuelewa uhuru uliotolewa kwa watu na sheria ya Australia	
• kuelewa kwamba polisi ni kuwa: ○ kuheshimiwa ○ si kuogopesha	
• kuelewa kwamba sheria hairuhusu aina yoyote ya ○ vurugu za nyumbani au familia ○ unyanyasaji wa kijinsia	
• kuelewa haiwezi kutoa fedha au zawadi kwa maafisa wa serikali, wakiwemo maafisa wa polisi	
• kujua kuna sheria kuhusu ○ kumiliki na kuendesha gari yako ○ kujamiiana ○ kunywa pombe ○ uvutaji wa tumbaku ○ vurugu	
• kujua kwamba sheria ya dini hawana nguvu kiasi kama sheria ya Australia	

Je, unaweza?	
• kueleza mambo unayotarajia yanaweza kuwa kinyume cha sheria nchini Australia	
• kujua nani unaweza kuwasiliana kupata msaada kwa ajili ya matatizo ya kisheria	
• kueleza ni nini ukatili wa majumbani na kile unachoweza kufanya kuhusu hilo	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• wasiliana na polisi kama wewe ni katika taabu	
• wasiliana na mtu ambaye anaweza kukusaidia wakati una tatizo la kisheria	
• wasiliana na mtu ambaye anaweza kukusaidia kama una matatizo katika familia yako	

Je?	
• elewa kwamba watu wengi watajaribu kupata kazi hiyo kama wewe	
• elewa sifa yako kutoka nchi yako nyumbani yanaweza kutambuliwa nchini Australia	
• elewa kujifunza Kiingereza ni muhimu wakati unajaribu kupata kazi	
• elewa kwa nini ajira hutolewa kwa watu ambao wana ifuatayo ya kufaa ○ ujuzi ○ sifa	
• elewa ○ haki unaza wakati umepewa kazi ○ mambo unayohitaji kufanya wakati umepewa kazi	
• kujua jinsi ya ○ kutia maombi ya kazi ○ kunena na kutenda wakati wa mahojiano ya kazi	
• unajua unaweza kutafsiriwa sifa yako katika Kiingereza kwa bure	

Je, unaweza?	
• kujua na kutumia maneno muhimu kuhusu kutafuta na kupata kazi	
• ona wakati kuna uwezekano wa wewe kupata kazi	
• orodhesha mambo unayoweza kufanya ili kupata kazi katika Australia	
• endeleza njia unaweza kuwasiliana ili uweze kuzitumia katika mahojiano ya kazi, ikiwa ni pamoja na ○ maneno kwa mdomo – nini unachoweza kusema ○ zisizosemwa kwa mdomo – lugha ya mwili na ishara	

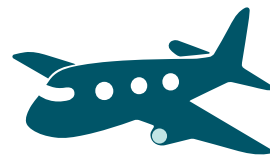
Je, unaweza kufanya hivi?	
• andika maelezo yako yote ya muhimu kwenye nyaraka kutoa unaweza wakati unaweza kuomba kazi	
• andika ○ ufupisho ○ barua ya ombi	
• tumia tovuti ili kutafuta kazi	
• kufanya unachohitaji kufanya kwa hivyo sifa unazo tayari zinaweza kutambuliwa nchini Australia	

Je?	
• elewa kwamba watu wengi wanatumia intaneti kufanya benki yao	
• elewa ni gharama nyingi kuishi nchini Australia	
• elewa mikopo inalenga nini	
• kujua hatari unazotumia kwa kutumia kadi ya mikopo	
• elewa malipo gani unaweza kupata kutoka Centrelink na kiasi gani niche malipo	
• kujua benki kuu katika Australia na jinsi inavyofanya kazi	

Je, unaweza?	
• tambua fedha kutumika katika Australia	
• sema fedha ya Australia ni thamani gani ikilinganishwa na fedha ya mahali ambapo umetoka	
• fanya kugundua njia za kuweka gharama chini wakati wewe unatunza nyumbani na familia yako	
• kujua na kutumia maneno muhimu kuhusu fedha na benki	

Je, unaweza kufanya hivi?	
• kuweka fedha ndani na kutoa fedha kwa kutumia kwa mtambo wa ATM	
• tumia huduma za EFTPOS kulipa vitu	
• panga bajeti kwa ajili ya nyumbani na familia yako	

Je?	
elewa safari ya ndege kwenda Australia ni marefu sana na labda utahitaji kutoka kwa mahali pengine njiani	
elewa huduma gani utapewa juu ya ndege	
elewa mtu atakukuta wewe uwanja wa ndege wakati unapowasili nchini Australia	
kujua vitu gani unaweza kuchukua na wewe kwenda Australia	
kujua vitu gani hauwezi kuchukua na wewe kwenda Australia	

Je, unaweza?	
elewa taarifa juu ya nyaraka zako za kusafiria	
- elezea habari yote ya safari yako, ikiwa ni pamoja na - nambari ya safari ya ndege - wakati wa kuondoka – wakati ndege inaruka	
- eleza mambo unayohitaji kufanya katika uwanja wa ndege kabla ya kupanda ndege yako, ikiwa ni pamoja na - kujiandikisha umefika - usalama - kibali cha uhamiaji	
- eleza mambo unahitaji kufanya katika uwanja wa ndege baada ya kutoka ndege yako, ikiwa ni pamoja na - kibali cha uhamiaji - kukusanya mzigo wako ya kujiandikisha - kupitia karantini	

Kwa Maelezo zaidi tafadhali wasiliana na AUSCO@dss.gov.au